

"Use your talents"

Refleksjoner over en diakonal bistandsmetodes mulige relevans i norsk kontekst

STEPHANIE DIETRICH
PROFESSOR, FAKULTET FOR TEOLOGI, DIAKONI OG LEDELSESFAG,
VID VITENSKAPELIGE HØGSKOLE, OSLO

stephanie.dietrich@vid.no

Sammendrag (abstract):

Artikkelen drøfter hovedaspekter ved bistandsprosjektet "Use Your Talents", et kompetansebyggingssprosjekt i flere afrikanske land med fokus på menigheten som lokalsamfunnsaktør. Kjerneaktiviteten er myndiggjøring av mennesker lokalt til ta i bruk egne ressurser og fremme eierskap og innovasjon gjennom grasrotengasjement. Forfatteren argumenterer for at menigheter har noen spesifikke særtrekk ("diakonale assets") som kan spille en viktig rolle i lokalsamfunnsutviklingen i det globale Sør. Med bakgrunn i en kritisk lesning av sentrale dokumenter som berører lokalsamfunnsutvikling i Norge, drøftes det om det kan være behov for en tilsvarende innfallsvinkel også i norsk kontekst. Det argumenteres for at livssynsaktører kan være viktige bidragsytere i byggingen av gode lokalsamfunn, blant annet på grunn av et verdigrunnlag som fremhever hvert menneskets verdi, gjensidighet og fellesskap.

Innledning

Dette bidraget tar utgangspunkt i bistandsprosjektet "Use your talents" (UYT).¹ UYT-prosjektet har hittil hatt sin hovedvekt i forskjellige kirkesamfunn i Etiopia, Madagaskar, Zimbabwe og Kenya, med involvering av forskjellige norske misjons- og bistandsaktører. Hovedpoenget med UYT er ifølge dens protagonister å synliggjøre at mye kompetanse og ressurser til lokal utvikling allerede finnes i lokalsamfunnene, og at det er viktig å stimulere til at disse ressursene tas i bruk.² Med andre ord settes det fokus på at mye utvikling kan og bør skje lokalt, også uten ekstern økonomisk støtte.

UYT er ikke en ferdigutviklet bistandsmetode eller et tradisjonelt bistandsprosjekt, men heller et *perspektiv* på utvikling, basert på et menneskesyn som vektlegger menneskets autonomi, handlekraft og iblevende ressurser. Dette bidraget ønsker først og fremst å presentere og å gjøre kritisk rede for UYT-tilnærmingen og med utgangspunkt i det reflektere over hvordan trosamfunn i forskjellige kontekster, også i Norge, kan spille en viktig rolle i sine respektive sivilsamfunn som aktører som fremmer vektleggingen av alle menneskers iblevende evner og ressurser.

Tradisjonell bistand kan føre til en uheldig av-

hengighet av donorer og en underminering av lokale ressurser, det såkalte "dependency-syndromet". (De Sardan 2005; Escobar 1995). Gjennom en Sør-Sør-utveksling og et kompetansebyggingsprogram arbeider UYT for at menigheter/livssynsbaserte aktører blir aktive i sine lokalsamfunn ved at medlemmene får brukt sin egen kompetanse og sine interesser, evner og "talenter". Den nytestamentlige liknelsen om talenter fungerer som en rammefortelling, som oppfordring til å ta i bruk kirkemedlemmenes egne "talenter" for å bidra til å skape bedre og mer bærekraftige lokalsamfunn. Den grunnleggende tilnærmingen i UYT er at *alle* mennesker har iboende evner og ressurser som de kan og bør ta i bruk. I de afrikanske landene der UYT-prosjektet er blitt utviklet,³ innebærer det at lokalmiljøene, i dette tilfellet menigheter, utfordres til å kartlegge og å ta i bruk det som finnes av lokale ressurser. Ressursene kan være både synlige, materielle ressurser slik som tilgang til land, vann, råvarer, etc., og det kan være immaterielle ressurser slik som kompetanse og ferdigheter (Nordstokke 2015). I en engelskspråklig kontekst omtales disse ressursene gjerne som "assets".

UYT-metodens potensial ligger i fokuset på kunnskaps- og erfaringsdeling og i vektleggingen av kompetansen som finnes hos trosbaserte aktører. I en samtale med en av aktørene i et lokalt UYT-prosjekt i Etiopia høsten 2016 sa en av deltakerne til meg: "Now we are not beggars any more." UYT-prosjektene bidro til bedre levekår både for vedkommendes familie og for hele lokalsamfunnet. Den grunnleggende opplevelsen av å ha både eierskapet og kompetansen til å møte utfordringene lokalt bidro til verdighet og virket som katalysator for kreativitet og innovasjonsiver lokalt. Prosjektene har ideelt sett som mål å komme den enkelte og fellesskapet til gode, ut over menighetens egne grenser, og dermed på sikt ha en positiv samfunnsmessig effekt.

I dette bidraget ønsker jeg blant annet å reflektere over om og eventuelt hvorfor UYT-tilnærmingen også kan ha relevans for en norsk kontekst, og da spesielt i møte med flyktninger. Utgangspunktet er forståelsen av at kirken har et spesielt ansvar for å bidra til gode lokalsamfunn,

blant annet ved å tilby inkluderende fellesskap, og gjennom å praktisere gjestfrihet. De konkrete spørsmålene som danner bakteppet for denne refleksjonen, er: Hvordan kan vi best ta imot flyktninger i Norge? Hvordan kan kirken, den lokale menigheten, bidra til dette? Hva kan menigheter bidra med, slik at flyktninger som sitter på asylmottak eller er i bosettingsprosessen, får en bedre tilværelse?

Nyere forskning viser at en av hovedutfordringene for mange flyktninger ved ankomst til mottaksland er passiviteten, uvissheten og ventingen. Flyktninger som kan være traumatiserte og ha store helsemessige utfordringer, i tillegg til bekymringer av mangfoldig art, opplever ofte oppholdet ved flyktningmottak som et slags "vakuum" (Waltzer 2014). Forskning fra blant annet helse- og sosialfaglig sammenheng viser følgende av henholdsvis pasifisering og aktivisering av flyktninger i forhold til deres potensielle integrering i mottaksland. Det synliggjør at en tilrettelegging for at flyktninger blir aktive og delaktige i utformingen av sin hverdag, også fører med seg klare fordeler for en vellykket integreringsprosess som er positiv for alle parter.⁴

I lys av dette ønsker jeg i dette bidraget å gi en kritisk vurdering av to aktuelle dokumenter knyttet til spørsmål om en vellykket tilrettelegging for flyktnings integrering i det norske samfunn: *NOU 2017:2: Integrasjon og tillit. Langsiktige konsekvenser av høy innvandring* er et viktig offentlig dokument som synliggjør det offentlige holdninger på et mer overordnet plan; rapporten fra satsningen i Groruddalen (Lund 2014) viser holdningene som preger den konkrete tilretteleggingen på lokalplan. Begge dokumentene kommenteres her i lys av spørsmålet om hvorvidt det offentlige ser på livssynsaktører som relevante bidragsyttere i forhold til integrering, og spørsmålet om hvilken holdning som preger disse rapportene i forhold til verdsetting av de berørtes egne ressurser.

Et av formålene ved dette bidraget er å peke på viktigheten av å verdsette, synliggjøre og bidra til å ta i bruk flyktnings egne ressurser og "talenter" når de tas imot i Norge, og å vise hvordan den diakoni/bistandsfaglige metoden som brukes i UYT-prosjektet, kan nyttiggjøres i arbeidet med flyktninger i Norge, spesielt når det

gjelder kirkelig innsats for å skape gode lokalmiljøer. Bidraget har et tverrfaglig utgangspunkt og viser til både diakoni-, bistands- og sosialfaglig forskning, samt til nyere offentlige utredninger som omhandler spørsmål om integrering.

UYT- metodens "nedenfra-perspektiv"

UYT gjenspeiler et pågående perspektivskifte innenfor diakoni og bistand. Utgangspunktet er ikke bare behovene eller rettighetene hos folk i det globale Sør, som eventuelt blir møtt gjennom tiltak finansiert av organisasjoner fra det globale Nord.⁵ I bistandsfaglig sammenheng omtales det som "needs-based" (behovsbasert) og "rights-based" (rettighetsbasert) bistand. Det er utvilsomt viktig å tilby nødhjelp og å arbeide for at menneskers grunnleggende menneskerettigheter blir ivaretatt, også på et strukturelt og samfunnsmessig plan.

Prosjekter som UYT, og tilsvarende arbeid innenfor samfunnsutvikling i land i det globale Sør, bør vurderes som et viktig supplement til tradisjonell bistands- og prosjektarbeid. Utgangspunktet er ressursene som allerede finnes hos menneskene. Ikke minst innenfor sosialfaglig sammenheng er det utviklet en rekke metoder som knytter an til disse ressursene, både materielle og immaterielle, såkalte "assets". Utgangspunktet er at alle mennesker har evner og muligheter, "talenter", som venter på å utfolde seg bare de får mulighet og anledning til det.

Paradigmeskiftet i internasjonal bistand er i samsvar med det paradigmeskiftet som har funnet sted i diakoniforståelsen de siste to decennier. Mens diakoni i kjølvannet av den diakonale bevegelsen på 1800-tallet først og fremst ble forstått som barmhjertighetshandlinger der hjelpe- ren, eller den profesjonelle omsorgsutøveren, med et kristent sinnelag skulle hjelpe den hjelpeløse, syke, fattige eller trengende, ("needs-based"), innebærer det nye diakoniparadigmet at den diakonale handlingen skjer i partnerskap, i anerkjennelsen av at giver og mottaker "sitter i samme båt", og uten å objektivere mottakeren av den diakonale handlingen (Dietrich 2016). Diakoni i samsvar med denne forståelsen er preget av gjensidighet, partnerskap og en grunnleggende anerkjennelse av at målet må være at alle

er aktører i eget liv. Innenfor diakonifaget legges det også vekt på nødvendigheten av en grunnleggende anerkjennelse av kirkens ansvar og rolle som samfunnsaktør, samt behovet for kirkes tilstedeværelse for mennesker i nød.

I til dels mindre velfungerende helse- og velferdssystemer i mange land i det globale Sør er det nærliggende å drøfte hvordan kirker som relativt stabile sivilsamfunnsaktører kan bli enda mer delaktige i engasjementet for menneskenes velferd. Utgangspunktet for UYT er at kirkene er til stede i nesten alle lokalsamfunn. De omfatter store deler av befolkningen og forsvinner vanligvis ikke, som bistandsaktører kan og skal gjøre når prosjektperioden tar slutt. Midlene knyttet til bistandsprosjekter kommer og går – mens kirkene og menighetene har en forholdsvis stabil grad av tilstedeværelse, med stor lokal kompetanse og lokalt eierskap. Kirkens lokale ledere nyter i tillegg ofte en stor grad av tillit i lokalbefolkningen.

UYT-prosjektet handler om å finne tilbake til og oppmuntre til at menneskene tar i bruk sine egne og lokalsamfunnets evner og ressurser for å forbedre livssituasjonen lokalt. UYT har dermed et utpreget "nedenfra-perspektiv" fordi man mener at menneskene lokalt sitter på avgjørende ressurser og kompetanse til å forbedre egen livssituasjon. Det er også de lokale menighetene som kan utvikle egnete strukturer for å lede frivilligarbeidet, ofte i samarbeid med andre aktører i lokalsamfunnet (Snow 2014). En slik vektlegging av et "nedenfra-perspektiv" finner vi igjen i mye av den nyere internasjonale diakonifaglige diskursen⁶, og den har sine røtter i en frigjøringsteologisk tilnærming.

UYT er derfor ikke et vanlig bistandsprosjekt, men heller en metode og et perspektiv som kan tas i bruk på veldig mange ulike måter og i ulike sammenhenger. Der metoden er tatt i bruk, i land som Zimbabwe, Etiopia, Madagaskar og Kenya, ser man gode resultater som ikke bare bidrar til kirkens arbeid og forbedring av enkeltmenneskers livsvilkår, men også påvirker sivilsamfunn og dermed fremmer håpet om en bedre fremtid. UYT legger stor vekt på at nøkkelen til å løse problemene finnes lokalt. De involverte aktørene fra det globale Nord har derfor ingen fremtredende rolle i prosjektet og bidrar hoved-

sakelig med hjelp til koordinering, erfaringsutveksling og kapasitetsbygging, men i svært liten grad til selve arbeidet lokalt.

Det betyr ikke slutten på tradisjonelt bistandsarbeid og helse- og velferdstilbud til mennesker som trenger det. Et godt prosjektarbeid gjennom bistandsaktørene er også helt nødvendig, og det trengs profesjonell spisskompetanse på mange områder, som de store bistands- og nødhjelpsaktørene bidrar med. UYT og den tradisjonelle måten å drive bistand på er derfor *komplementære* metoder.

På tross av de tilsynelatende overbevisende argumenter for UYT-metoden og prosjektet, og ikke minst de positive erfaringene og begeistringen den har ført til mange steder der prosjektet har fått utvikle seg, bør UYT belyses kritisk, ut fra både empirisk forskning og en mer grunnleggende analyse av dens normative bakteppe. I dette bidraget kan et slikt kritisk perspektiv kun antydes, samt behovet for empirisk forskning understrekes. I en tid der bistandsbudsjetter stadig strammes inn, er det lett å tenke at UYT blir en slags "enkel løsning" for partnerne i det globale Nord. I stedet for å hjelpe og bidra ber man nå de lokale partnerne om å finne løsningen selv. UYT og tilsvarende bistandsmodeller kan av noen bli oppfattet som en slags billig erstatning og hvilepute for partnerne i det globale Nord når man ikke lenger kan eller vil bidra like mye økonomisk til tradisjonell bistand.

Utfordringen om å dele verdens rikdom på en mer rettferdig måte er stadig like aktuell. Det vil fortsatt være behov for nødhjelp til mennesker i land som er rammet av krig eller naturkatastrofer, og det vil fortsatt være behov for bistandsprosjekter der profesjonelle aktører står side om side med lokalbefolkningen. UYT-prosjektets siktemål ligger i å peke på at det, ved siden av en behovs- og rettighetsbasert bistand, bør utvikles modeller for bistand som bygger opp under de lokale sivilsamfunnsaktørers egne muligheter til å skape et bedre liv for seg selv og sine lokalsamfunn.

UYT-metoden ser ut til å ha gode resultater på lokalsamfunns- og menighetsnivå. Foreløpig er det liten substansiell empirisk forskning på effekten. Slik forskning vil i fremtiden være helt

avgjørende for at metoden kan tas i bruk på en effektiv og tjenlig måte, som også ivaretar behovet for langsiktig arbeid, og de kultur- og kontekstsensitive aspektene ved utviklingsarbeidet lokalt. Ved en videreutvikling av metoden vil det blant annet være nødvendig å sette et kritisk søkelys på forholdet mellom utviklingen på lokalplan og utviklingen på et samfunnsplan. Spørsmålet er om og eventuelt hvordan de positive effektene på lokalplan også får betydning i en mer overordnet sammenheng og på et samfunnsplan. Det gjenstår også å utvikle gode modeller for opplæring og deling av kompetansen som oppnås lokalt. Forbedringen av levekårene til enkeltmennesker i lokalsamfunn på grunn av deres egen innsats må ses i sammenheng med behovet for å skape mer rettferdige forhold på et strukturelt og samfunnsmessig plan.

Det gjenstår å forske på de mer samfunnsmessige og strukturelle konsekvensene en lokalsamfunnsbasert utvikling i samsvar med UYT-tenkningen har. Ut fra et diakonifaglig perspektiv der behovet for kirkens profetiske diakoni vektlegges, bør man også spørre kritisk om kirkens ansvar for å påpeke urettferdighet og motarbeide undertrykkende strukturer på et mer overordnet plan i tilstrekkelig grad blir ivare tatt ved en for sterk vektlegging av utviklingen som skjer lokalt på grunn av menneskers bruk av "egne talenter".

Diakonale "assets"

På tross av at det foreløpig mangler vitenskapelig tilstrekkelig empirisk dokumentasjon på prosjektets resultater, mener jeg at det er sider ved UYT-metoden og tilnærmingen, og ikke minst dens normative verdigrunnlag når det gjelder menneskesyn, som er verdt å reflektere videre på. UYT tar utgangspunkt i at menigheten/den lokale kirken potensielt kan være en viktig aktør i oppbyggingen av lokalsamfunn. UYT er ikke alene om å ta utgangspunkt i ressursene som finnes hos menneskene og i lokalsamfunnet, i stedet for et utgangspunkt i en behovsanalyse. Innenfor bistandstenkning finnes det allerede tilsvarende modeller, for eksempel ABCD (asset-based community development) og andre liknende metoder (Kretzmann 1993). Innenfor sosialt arbeid er det utviklet såkalte "strength-

based methods" som har noe av den samme innfallsvinkelen (Poulin 2000). Erfaringen fra UYT-prosjekter er at kirkelige aktører kan lære mye av alle disse metodene, for eksempel når det gjelder kartlegging av "assets", eller talenter (Snow 2014). UYT, som all annen diakonal metode, må videreutvikles i en tverrfaglig kontekst, med en sterk lokal forankring og med respekt for forskjeller i kontekst og kultur.

I praktisk-teologisk sammenheng er det nødvendig å reflektere over hva som kan være kirkens spesifikke bidrag når det gjelder utviklingen i lokalsamfunn. Kirken er ikke enestående som aktør i lokalsamfunn. Likevel er det noen aspekter ved trossamfunn, som tyder på at de har en annen rolle i utviklingen av lokalsamfunn enn for eksempel NGO-er har. Kirkens spesielle diakonale "assets" kan ligge på flere plan. Kirkens medlemmer er ikke først og fremst brukere eller frivillige, men fullverdige medlemmer i fellesskapet. Med utgangspunkt i en teologisk forståelse av menigheten og dens normative referanseramme konstitueres kirken gjennom et fellesskap av mennesker som er kirken. Kirkens medlemmer er ikke først og fremst "potensielle frivillige" selv om de ut fra en ren empirisk analyse også kan forstås som nettopp det. Medlemmer i en menighet er per se menigheten. Mange medlemmer vil føle en moralsk forpliktelse til å bidra inn i fellesskapet, der troen spiller en avgjørende rolle som motivasjonsfaktor. Trosdimensjonen kan innebære en egen drivkraft til å hjelpe andre, samt bidra til større motstandskraft (resiliens) i krisesituasjoner (Mancini/Bonanno 2009). Kirkens medlemmer har ofte et eierskap til menigheten og dens virksomhet, og et slikt eierskap kan potensielt bidra til positivt engasjement. Troen gir tilhørighet til fellesskap og kan motvirke ensomhet og individualisering. Menighetens fellesskap vil i mange tilfelle også fungere som uformelle nettverk som er viktig for samhandlingen i sivilsamfunnet.

Det ligger utenfor dette bidraget å sammenlikne forskjellene i kirketilhørighet og menighetens eierskap og engasjement i henholdsvis de landene jeg refererer til fra afrikansk kontekst, og i norsk kontekst. Det ville blant annet også forutsette at man tar høyde for forskjellene i gra-

den av eksplisitt tilknytning og engasjement i trossamfunnet, forskjeller som for øvrig også finnes mellom de forskjellige afrikanske kirkesamfunn som er involvert i UYT-prosjektet, men ikke minst forskjeller mellom landene i det globale Sør og det forholdsvis sekulære Norge.

I UYT-sammenhengen vektlegges det at *menighetens* diakonale "assets" ligger i det at de som oftest er forholdsvis stabile samfunnsaktører med en viss infrastruktur og har ansatte som har profesjonell kompetanse og utdanning. Menigheter representerer strukturer i sivilsamfunnet, som ikke tilhører det offisielle, statsstyrte systemet, og de nyter ofte en forholdsvis stor grad av frihet til på bestemme over egen virksomhet og prioriteringer. De representerer et slags "mellomrom" mellom det private og den nærmeste familien, og de offisielle samfunnsmessige strukturene som måtte finnes i forskjellige land.

Det gjenstår å se nærmere på forholdet mellom en slik lokalt basert utviklingsmetode og behovet for utvikling og forandring på et strukturelt og samfunnsmessig plan.

Trossamfunns rolle i forhold til innvandring og integrasjon i lys av utvalgte offentlige dokumenter i Norge

I en norsk kontekst der medlemskapet i folkekirken og deltakelsen i organisert trosvirksomhet ser ut til å være på vikende front, er det interessant å følge den offentlige diskursen rundt religionens rolle i samfunnet. I de senere år har det vært en viss interesse for rollen religiøse aktører har i forhold til innvandring og integrasjon. En rekke studier peker på at staten har en økt interesse i at sivilsamfunnsaktører, slik kirkesamfunn i økende grad oppfattes som, kan og bør bidra til "gode lokalsamfunn" (NOU 2011:14; NOU 2011:7).

En analyse av offentlige rapporter og studier viser at de kan være preget av en viss instrumentalisering av religion, om religion nevnes i det hele tatt. Innfallsvinkel er at livssynsaktørens rolle er å bidra til og til dels overta roller som man tidligere mente at det offentlige hadde ansvar for. Rapportene bærer i liten grad preg av at man tilkjenner tros- og livssynet egenverdi. De offentlige utredningene tematiserer ikke at tro

og religion i seg selv er en ressurs for den det gjelder, utover det at den kan brukes som bidrag til å fremme bedre integrering eller større frivillig innsats hos dem som måtte kjenne seg hjemme i en bestemt trostradisjon.

Når det gjelder mottak av flyktninger og migranter fra det globale Sør, ser det ut til å være forholdsvis liten interesse for at deres livssyn blir eksplisitt regnet med som ressurs eller hinder for en vellykket integrering. I de offentlige utredningene vektlegges det i svært liten grad at det trengs både grunnkompetanse og spisskompetanse i mottaksapparatet i Norge for å kunne håndtere spørsmål om tro og religion, i tillegg til kultursensitivitet.

Det finnes en rekke verdifulle rapporter om arbeidet med å skape gode lokalsamfunn i Norge. I utredningen *Innsats i utsatte byområder – erfaringer fra Groruddalssatsingen* (Lund 2014) omhandler kapittel 4 "Beboerinnvolvering". Argumentasjonen her har mange likhetstrekk med det som trekkes frem i prosjekter som UYT. Man understreker nødvendigheten av beboerinnvolvering for å gi "innsatsen legitimitet og lokal forankring og bidra til at beboere føler eierskap til det som gjennomføres" (ibid, 57). Medvirkning er et offentlig middel for å skape bedre lokalsamfunn og begrunnes ikke ut fra tanken om beboernes eierskap og ressurser som utgangspunkt, men ut fra det offentliges behov for trygge lokalsamfunn. Fremstillingen inneholder mange gode eksempler på lokal medvirkning som kan være eksempel til etterfølgelse. Det er likevel slående at rapportens grunnleggende perspektiv er at det offentlige, kommunen eller bydelen, er aktøren som utvikler strukturer for medvirkning og anerkjenner det som bør anses som gode lokale arenaer. Med utgangspunkt i Robert Putnams skjelning mellom *bonding social capital* og *bridging social capital* anerkjenner man sivilsamfunnsaktørenes viktige rolle for gode lokalsamfunn (Putnam 2000). Livssynsaktører blir ikke nevnt eksplisitt i denne analysen, men omfattes antakeligvis av den generelle kategorien "nettverk og forbindelser". For å skape et mer nyansert bilde av frivillig sektors rolle, knytter rapporten seg opp mot Michael Woolcocks tredje form for sosial kapital, kalt *linking social capital* (Woolcock 1998). Denne tilnærmingen

har fokus på at både enkeltmennesker og organisasjoner/nettverk "kan få ressurser gjennom relasjoner til offentlige aktører" (*Groruddalssatsingen*, 78/79). Denne modellen knytter med andre ord sammen det offentlige og velferdstilbudet med det lokale organisasjonslivet. Rapporten er skrevet ut fra et perspektiv der det er det offentlige/bydelen som legger til rette for samhandling. Beboerinnflytelse handler med andre ord om at det offentlige tilrettelegger for og tilkjenner organisasjonene og sivilsamfunnsaktørene en rolle i å skape gode lokalsamfunn. Det offentlige definerer dermed hva som oppfattes som sosialt kapital, og hvem som forstås som aktuell bidragsyter.

Det er muligens her en av de grunnleggende forskjellene mellom et UYT perspektiv og metoder innenfor offentlig omsorg og velferd i Norge ligger. Utgangspunktet i UYT er at kompetansen ligger hos folket, hos medlemmene i menighetene. Utgangspunktet i offentlige utredninger omkring sivilsamfunnets rolle forutsetter at kompetansen først og fremst ligger hos det offentlige, i det profesjonelle mens sivilsamfunnsaktørene dog tilkjennes en viss rolle. UYT har et utpreget nedenfraperspektiv som minner om en frigjøringsteologisk tilnærming, og som har gjenklang i for eksempel pedagogiske modeller hos Paolo Freire. Offentlige utredninger, slik som også Groruddalsrapporten, har et ovenfra-og-ned-perspektiv der det forblir i kommunens og det offentliges kompetanseområde å definere utviklingen av lokalsamfunn. Det er kommunen som fremstår som lokalsamfunnsutvikler i samarbeid med "beboerne", ikke medborgere som er utviklere i jevnbyrdig partnerskap. Det skal dog nevnes at man i rapporten fra Groruddalssatsingen reflekterer eksplisitt over utfordringer knyttet til myndighet og involvering, og at man har forsøkt å ta i bruk en rekke involveringstiltak for å fremme medvirkningsprosesser (Ibid., 122). Rapporten fra Groruddalssatsingen viser hvilke tiltak man konkret setter inn for å fremme gode lokalsamfunn med en høy grad av integrering. Rapporten viser frem mange gode eksempler på slike tiltak i en konkret kontekst, Groruddalen.

Religiøse aktører er bare i liten grad nevnt som viktige aktører i Groruddalen, selv om de utvil-

somt er tilstede i lokalsamfunnene. I fremtiden bør man reflektere over hvordan livssynsaktører, som en slags "mellominstans" mellom det offentlige og kommunale apparatet og sivilsamfunnet på alle dens forskjellige nivåer, kan være viktige bidragsytere når det gjelder å skape trygge fellesskap, for eksempel for mennesker med en migrasjonsbakgrunn. Menigheter i for eksempel Den norske kirke har en offentlig struktur og et transparent verdigrunnlag; de har profesjonelle ansatte og medlemmer med eierskap i institusjonen samtidig som de ikke er en del av det offentlige maktapparatet og ikke eier definisjonsmakten.

Et annet aktuelt dokument som er interessant når man drøfter perspektiver på sivilsamfunnets bidrag til integrering, er NOU 2017:2: *Integrasjon og tillit*. NOU 2017:2 har et omfattende kapittel om religion og dens rolle for integreringen. I kapittelet skisseres nyere utvikling innenfor religions sosiologi og samt at man drøfter spørsmål om religionsfrihet og integrering. Man konstaterer: "Religion er tilbake, både i den akademiske diskusjonen og i den offentlige debatten, og hypotesen om at religionens betydning ville forvitte i moderne samfunn, har vesentlig mindre oppslutning" (ibid. 170). NOU konkluderer med at religion og religiøs pluralisme kan være en utfordring for den "inkluderende velferdsstaten og den samfunnsolidariteten denne modellen er basert på" (ibid.). Bildet er dog, ifølge NOU 2017:2, ikke entydig. Det er interessant at man i denne sammenhengen ikke tematiserer livssynssamfunnenes potensielle rolle for integreringen. Det ser ut som at man referer til religion først og fremst som en utfordring for det norske samfunn, et fenomen som skaper problemer for å fremme integrasjonen, og på ingen måte en ressurs i integreringen. Verken migranters egen religion eller norske livssynsaktørers mulige rolle i å bidra til en slik integrering er reflektert som en eksplisitt faktor. Når utredningen legger stor vekt på behovet for å bygge opp under tillit som en avgjørende dimensjon for integreringen, er troens og livssynets rolle ikke nevnt. Religion beskrives først og fremst som en trussel forbundet med praksiser som er i strid med et norsk verdigrunnlag, selv om det understrekes at mange av disse praksiser

kan ha dype kulturelle, mer enn religiøse røtter (ibid. 174).

NOU 2017:2 konkluderer med å skissere tre stiliserte hovedtilnærminger til integrering: Retighetsbasert universalisme, markedsrettet tilpasning og sosial investering. Det er den siste modellen, sosial investering, som i økende grad trekkes frem i sosialpolitikken i mange europeiske land. "Det sentrale i tankegangen bak sosial investering er at velferdspolitikken i større grad bør innrettes mot oppbygging av kompetanse, ferdigheter og forutsetninger for deltakelse som kan jevne ut forskjeller i livssjanser – spesielt for sårbare grupper og deres barn" (ibid. 223). Det er mange likhetstrekk mellom tankegangen som skisseres i modellen "Sosial investering" og UYT modellen, ved at utgangspunktet er en grunnleggende tiltro til menneskers ressurser og evner, og ønsket om å utfolde dem. Forskjellen ligger blant annet i at anerkjennelsen av menneskers kompetanse som ressurs ifølge NOU 2017:2 først og fremst er et middel til å oppnå "vellykket integrering" for "å fremme sosialisering til bosettingslandets kultur og virkemåte og slik fremme kulturell og politisk integrasjon" (ibid. 224). NOU tematiserer samtidig at for strenge krav kan bidra til å skape et dobbelt utenforskap, når "de som ikke oppfyller kravene og dermed er mindre integrert i samfunnet, i tillegg blir ekskludert fra muligheten til å bedre kompetansen og yrkesmulighetene sine" (ibid. 225). I NOU 2017:2 er økt yrkesdeltakelse ansett som en nøkkelfaktor for integreringen i fremtiden, og "nye samfunnsmedlemmer bør i størst mulig grad bli gitt anledning til å yte" (ibid. 226).

Det er interessant å analysere den velferds-tenkningen som skisseres i denne NOU-en i lys av den pågående debatten om innvandrings- og flyktningpolitikk i Norge. I vår sammenheng her kan man merke seg at det bare i svært liten grad er tatt hensyn til sivilsamfunnsaktørenes bidrag til "integrasjon og tillit", og at diskusjonen i stor grad omhandler arbeidsmarkedstilknypning og velferdsytelser ut fra samfunnsøkonomiske hensyn. Å fremme integrasjon og øke tillit er i all hovedsak en oppgave for staten og det offentlige, selv om man henviser til at sosial og kulturell integrering gjennom deltakelse i po-

litikk og sivilsamfunn ser ut til å bidra til økt yrkesdeltakelse (ibid. 134).

Analysen av et lokalt dokument om Grorudalssatsingen og en nasjonal politisk utredning, NOU 2017:2 *Integrasjon og tillit*, har vist at livs-synsaktører ikke nevnes som relevante aktører for arbeidet med å skape gode lokalsamfunn som fremmer integrering. Selv om det i offentlige utredninger er mange refleksjoner rundt behovet for deltakelse og involvering av migranter i sivilsamfunn og arbeidsliv, bærer diskusjonen preg av at det til syvende og sist er det offentlige som styrer og fremmer en slik involvering. Disse offentlige utredninger er preget av en instrumentalisering av menneskers evner og "talenter" til å fremme integrering, ikke minst ut fra markedsøkonomiske hensyn.

Nyere forskning viser at det ikke er et entydig svar på spørsmålet om minoriteters deltakelse i trossamfunn hemmer eller fremmer integrering (Loga 2012). Svaret avhenger blant annet av trossamfunnenes profil og organisasjonsform, religionens rolle i det respektive trossamfunn, forskjellen mellom forskjellige religioner og konfesjoner, og hvilket nivå man snakker om – individnivå, lokalsamfunn, kommune, nasjon. Religion kan fungere som sosial kapital, men den kan også bidra til å fremme segregering i stedet for integrering. Forskningen omhandler i all hovedsak migranternes deltakelse i trossamfunn etablert av migranter, ikke deres deltakelse i trossamfunn som allerede finnes i Norge fra før, slik som Den norske kirke eller andre kirkesamfunn.

Diakonifaglige refleksjoner: "avhengighetssyndromet"

Innenfor den bistandsfaglige debatten refereres det ofte til det såkalte "dependency-syndrom", eller "avhengighetssyndromet" (Maathai 2009). Erfaringene viser at mange års avhengighet av bistand og nødhjelp kan bidra til å pasifisere mottakerne.

I en norsk kontekst har man understreket at avhengighet av velferds- og trygdesystemet kan ha negative sider hvis det skaper avhengighet i stedet for at det bygger opp under hvert menneskes egen kapasitet til å ta i bruk egne evner og ferdigheter. Menneskene blir til mottakerne

av veldedighet og ekstern støtte i stedet for å involvere seg i og bidra til en varig forandring av egen livssituasjon.

I denne sammenhengen er det nærliggende å trekke paralleller mellom avhengighetssyndromet i internasjonal bistand og vår egen avhengighet av støtteordninger innenfor velferdssystemet i for eksempel Norge. En slik parallellisering er ikke uten videre sakstjenlig og kan medføre negative konsekvenser for mennesker som ønsker å bidra, men av ulike årsaker ikke vil være i stand til det. Ikke alle har ressurser til å forandre egen livssituasjon. De nordiske velferdsmodellene store styrke har vært å sørge for likebehandling og gode støtteordninger for mennesker uansett deres utgangspunkt. Når politikere kritiserer støtteordningene og oppfordrer til at brukerne av velferdsordningene i større grad må yte noe for å få lov til å motta støtteordningene, spiller markedsøkonomiske hensyn en tiltagende rolle. Bakkenfor kan det også ligge en tankegang om at folk "er sin egen lykkes smed" og må ta ansvar for egen lykke, velferd og helse. Slik kritikk ser ut til å være preget av en individualistisk tilnærming, fjernt fra tanken om at de som yter hjelp, og de som trenger hjelp, sammen utgjør fellesskapet av mennesker som bor i Norge, og som sammen vil bygge et godt norsk samfunn. Nyere undersøkelser viser for øvrig en nær sammenheng mellom en lav grad av sosioøkonomisk ulikhet, som følger med gode sosialsystemer, slik vi kjenner dem fra de nordiske land, og en høy grad av sosial tillit, som er avgjørende for gode sivilsamfunn.

Dermed er det noen dilemmaer knyttet til å fremme en tilnærming slik vi kjenner den fra UYT-sammenhengen, i en norsk kontekst, fordi den lett vil kunne misbrukes til fordel for kutt i helse- og velferdssystemet eller kan oppfattes som en nedvurdering av behovet for "profesjonalitet". Det kreves derfor en høy grad av evne til å nyansere og holde sammen parallelle modeller og håndtere dilemmaer. Som beskrevet ovenfor når det gjelder internasjonal bistand og nødhjelp, trengs det profesjonelle aktører som yter bistand og bidrar til en varig forbedring av levekårene til mennesker som lever på et eksistensminimum eller er i stor krise, på samme måte som vi trenger et velfungerende velferdssystem i

Norge. Dette bør likevel ikke være til hinder for at lokale aktører "bruker sine talenter", tar i bruk egne evner og ressurser i lokalsamfunnene for å forbedre livsvilkårene lokalt. Tilsvarende er det nødvendig og riktig å holde fast ved og å bygge opp under et velfungerende profesjonelt helse- og velferdssystem slik vi kjenner det i de nordiske land, og samtidig oppfordre mennesker lokalt til å bidra til å skape gode lokalsamfunn ut fra egne ressurser og lokal kompetanse.

Jeg mener at det er nødvendig å løfte frem aspekter ved UYT-tilnærmingen også i en norsk kontekst, både fordi den tydeliggjør aspekter ved et kristent og diakonalt menneskesyn som vektlegger alle menneskers verdi og ressurser, og fordi den synliggjør mulighetene trosbaserte aktører, slik som menigheter i Den norske kirke, har for å spille en aktiv rolle i arbeidet for sosial koherens og bærekraftige lokalsamfunn der "gamle og nye landsmenn og -kvinner" kan leve gode liv sammen.

Menigheter som mulig aktør i norske lokalsamfunn

I diakonifaget vektlegges det at grunnlaget for diakoni er gjensidighet. Diakonien skal være preget av gjensidighet og likeverd mellom partnere, ikke ensidige "barmhjertighetsgjerninger". Både innenfor bistand og innenfor diakoni og misjon har man de senere år lagt stadig mer vekt på at menneskene i det "globale Sør" og det "globale Nord" står i et fellesskap. Samarbeidet handler ikke om veldedighet, men om partnerskap, gjensidighet og likeverd. Vekten legges på at vi alle er mennesker som er avhengige av hverandre. Noen ganger trenger man hjelp; noen ganger gir man hjelp. Ingen eier løsningen på den andres problemer – men sammen kan man gå et stykke på veien for å lete etter løsninger. UYT bygger på et menneskesyn der man tar utgangspunkt i ressursene og ferdighetene som finnes lokalt. Basis er et kristent og diakonalt menneskesyn som vektlegger at hvert menneske har verdi og ressurser.

Spørsmålet må stilles om modellen kan ha relevans for arbeidet med flyktninger i Norge i den forstand at de ikke først og fremst er objekter for profesjonell handling og skal "tas imot", men mennesker med ressurser, evner og "talen-

ter" som kan og bør tas i bruk i fellesskap mellom befolkningen i mottakerland og flytningene.

En slik tenkning er ikke enestående for kirken. Forskjellige aktører innenfor helse- og velferdssektoren legger vekt på at velferdssystemet ikke bør bidra til en klientifisering av mottakerne (Paulsen m.fl., 2014). Forskjellen er likevel at profesjonelle velferdsaktører har en tendens til å definere hvor makten og kompetansen ligger, i samsvar med offentlige retningslinjer. Maktfordelingen er også skjev fordi de materielle ressursene gjerne ligger hos de profesjonelle velferdsaktørene, og dermed dem som yter hjelp.

Kirken og lokalmenighetene er som oftest ikke en del av det offisielle mottaksapparatet og har ikke definisjonsmakten, ei heller de økonomiske ressursene eller maktmidlene til å innta rollen som offisiell aktør overfor mennesker som skal bli en del av norske lokalsamfunn.

Trossamfunn har derimot andre kvaliteter som kan være avgjørende når det gjelder verdig mottak av flyktninger i Norge. Siden Den norske kirke er en territorial – dvs. landsdekkende kirke og folkekirke – er den representert over hele landet. Menighetsstrukturen gjennomsyrrer hele landet, og dermed finnes det kirker og kirkelige lokaler, prester og andre ansatte overalt. Selv om medlemstallene er synkende, står Den norske kirke fortsatt forholdsvis sterkt i befolkningen med ca. 70 % av befolkningen som dømte medlemmer og dermed en prinsipiell tilhørighet til Den norske kirke. Det innebærer også at det potensielt er mange medlemmer i Den norske kirke, som selv om de ikke nødvendigvis deltar aktivt i det tradisjonelle menighetsarbeid, likevel har en grunnleggende tilknytning til kirken gjennom sitt medlemskap.

En kritisk refleksjon over hvorvidt menighetsmedlemmer i Norge faktisk engasjerer seg eller er villig til å engasjere seg i frivillig arbeid i menigheten, ligger utenfor dette bidraget. Selv om det finnes noe nyere forskning på frivillighet i trossamfunn, dekker denne i liten grad det som er fokus i dette bidraget: Menighetens muligheter til å bidra til bærekraftige lokalsamfunn gjennom innsats for mennesker med migrasjonsbakgrunn som tar utgangspunkt i ressursene – både hos menighetens medlemmer og hos

mennesker som ønsker å bli integrert i lokalsamfunn.

Undersøkelser i Tyskland i forbindelse med flyktningestrømmene som kom i 2015, viste at de tradisjonelle folkekirkemenighetene ble sentrale aktører i koordineringen av frivillig arbeid mange steder (Ahrens 2016). Undersøkelsene viste også at mange mennesker engasjerte seg for flyktninger gjennom arbeidet som ble organisert lokalt i menighetene, og fikk dermed en mulighet til å være med i menighetsfelleskap som de vanligvis ikke anså som et sted det var naturlig å involvere seg. Direktøren i Diakonie Deutschland, Ulrich Lilje, uttalte i denne sammenhengen: "Kirken blir målt etter om den gjør på onsdag det den forkynner på søndag." Menigheter har lokaler, ansatte og mange medlemmer. Kirken har lokalkompetanse og ansatte med forskjellige typer profesjonell utdanning og erfaring i å møte mennesker i krise. Kirken burde dermed være spesielt godt skikket til å bidra overfor mennesker som er i nød. Den tyske avisen *Die Welt* offentliggjorde september 2015 en artikkel under tittelen "Flyktningekrisen hjelper kirken ut av krisen".⁷ Undersøkelser i tysk sammenheng har vist at det særlig er kirkens sosiale og diakonale engasjement som blir ansett som en troverdighetsfaktor der kirkens tradisjonelle budskap bare i liten grad ser ut til å nå frem lenger.

I en undersøkelse utført august 2016 i Tyskland, uttalte 69 % av kirkemedlemmene at kirken og dens medlemmer skulle engasjere seg spesielt for flyktninger. I den samme undersøkelsen ble det fremhevet at menigheter bør spille en viktig rolle i det å skape "hverdagsmøtepunkt" i lokalsamfunn, bygge ned fremmedhat og arbeide for tillit til statens handlekraft i en krevende situasjon.⁸

Også i en norsk kontekst er det en økende bevissthet rundt kirkens samfunnsansvar selv om vi tradisjonelt sett, på grunn av de svært velutbyggete velferdsstrukturene i Norden, ikke nødvendigvis har sett samme behov for involvering av kirken i ivaretagelsen av velferdsbehovene hos befolkningen. Den norske kirke har i de senere år fått fornyet fokus på kirkens ansvar i forhold til for eksempel helse (Kirkerådet: Kirke og Helse 2016). I sammendraget til saksfremlegget

der fremheves det: "Samhandlingsreformen og Omsorgsreformen utfordrer sivilsamfunnet og derigjennom også menigheter og diakonale institusjoner til ny innsats. Kirken utfordres til å være på banen og ta på seg nye oppgaver."

Mange menigheter i Den norske kirke bidrar i rammen av sin diakonale virksomhet til å skape "hverdagsmøtepunkter" i sine lokalsamfunn. Det bidrar til å bygge gode fellesskap, muliggjør gjensidig læring, nedbryting av fordommer og nettverksbygging. Et mål må være at kirken i sitt diakonale arbeid har en tydelig bevissthet rundt verdien av å tilby slike rammer for gode lokalfellesskap. Et eksempel er arbeidet med såkalte "daghøyskoler" i tilknytning til flyktningmottak, som i Tinn og i Strømsø menigheter.⁹ Slike "daghøyskoler" kombinerer sosialt fellesskap og livsmestring og har synliggjort at kirken kan være en viktig og god arena for samhandling og integrering.

Menighetens rolle lokalt er svært forskjellig fra sted til sted, og nyere forskning viser at trossamfunnenes rolle som møteplass i lokalsamfunn varierer sterkt (Botvar og Schmidt 2010). Mulighetsrommet for menigheter i Den norske kirke til å være en synlig aktør i lokalsamfunnene som tilbyr gode og åpne møteplasser, er tilstede, men er neppe blitt brukt i tilstrekkelig grad hittil. For å kunne være enda mer aktivt tilstede som trossamfunn i lokalmiljøene, kreves det en bevissthet, kompetanse og skoloring hos de ansatte i kirken på at det er en del av kirkens og menighetens identitet og vesen å engasjere seg i lokalsamfunnet gjennom samhandling med andre aktører. I tillegg vil det være viktig at kirkens lederskap gir tydelige signaler om at kirken ønsker å være tilstede i samfunn og verden, og til å gjøre en forskjell for mennesker i sine respektive lokalsamfunn – også for flyktninger og migranter.

UYT-metodens potensial for arbeidet med flyktninger i Norge

Livssynsaktører, deriblant menigheter i Den norske kirke, kan yte et viktig bidrag til gode lokalsamfunn ved å være fellesarenaer som verdsetter enkeltmenneskers verdi for fellesskapet. Ved å motvirke instrumentaliseringen av menneskers evner og muligheter kan det skapes rom

for at mennesker, som aktører i eget liv, kan bidra til å skape bedre liv for både seg selv og sine familier og lokale fellesskap.

Menigheter lokalt kan bidra til at diakonale idealer som "fellesskapsbyggende arbeid" og "gjensidighet" kan virkeliggjøres i møtet mellom mennesker med flyktningebakgrunn og lokale menigheter. Ved at både kirkenes medlemmer og flyktninger utfordres til å "bruke sine talenter" sammen, kan det bygges fellesskap på en måte som transformerer alle som har del i dem.

Utfordringen og oppgaven fremover må være å utdanne og skolere mennesker som allerede arbeider i menigheter eller er i ferd med å utdanne seg, så de kan bli katalysatorer for en slik tenkning i sine lokale sammenhenger. Det ligger et enormt potensial i bevisstgjøringen av kirkelige medarbeidere til å ta ansvar for å inspirere og lede menighetenes medlemmer til å "bruke sine talenter" sammen med mennesker med migrasjonsbakgrunn.

Litteratur

Ahrens, Petra Angela 2016: *Skepsis oder Zuversicht? Erwartungen der Bevölkerung zur Aufnahme von Flüchtlingen zwischen November 2015 und August 2016*, Sozialwissenschaftliches Institut der EKD 2016, Hannover (<http://www.ekd.de/themen/fluechtlinge/index.html>; sist sett 24.3.2017).

Botvar, Pål; Schmidt, Ulla 2010: *Religion i dagens Norge. Mellom sekularisering og sakralisering*, Oslo: Universitetsforlaget.

Dietrich, Stephanie 2014: "Reflections on Core Aspects of Diagonal Theory", i: Dietrich, S., Jørgensen, K., Korslien, K. og Nordstokke, K. 2014: *Diakonia as Christian Social Practice. An Introduction*. Oxford: Regnum, 13–27.

Escobar, A. 1995: *Encountering Developing: The Making and Unmaking of the Third World*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.

Haus, Sigurd 2016: *Use Your Talents. The Congregation as Primary development Agent*, SIK Rapport 2016:3; Stavanger (http://www.sik.no/uploads/sik_rapport_useyourtalents_002.pdf).

Kirkerådet/Den norske kirke 2015: *Kirke og helse*, https://kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/samfunnsansvar/diakoni/helse_kirke_hefte_2015.pdf (sist sett 13.3.2017).

Kretzmann, John P.; McKnight, John L. 1993: *Building Communities from the Inside Out: A Path Toward Finding and Mobilizing a Community's Assets*. Acta Publications, Chicago.

Loga, Chill 2012: *Trossamfunn, innvandring og integrasjon. En kunnskapsoversikt*. Vergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor, Rapport 2012:3.

Lund, Per Øystein 2014: *Innsatser i utsatte byområder – erfaringer fra Groruddalssatsingen*. Oslo kommune 2014.

Mancini, A. D., & Bonanno, G. A. 2009: "Predictors and parameters of resilience to loss: toward an individual differences model". *Journal of Personality*, 77, 1805–1832.

Nordstokke, Kjell 2014: "Mapping Out and Mobilising Dia-

conal Assets", i: Dietrich, S., Jørgensen, K., Korslien, K. og Nordstokke, K. 2014: *Diakonia as Christian Social Practice. An Introduction*. Oxford: Regnum, 214–225.

NOU 2011:14: *Bedre integrering. Mål, strategier, tiltak*.

NOU 2011:7: *Velferd og migrasjon. Den norske modellens fremtid*.

NOU 2017:2: *Integrasjon og tillit. Langsiktige konsekvenser av høy innvandring*.

Olivier de Sardan, J-P. 2005: *Anthropology and development: Understanding Contemporary Social Change*. London and New York: Zed Books.

Maathai, Wangari 2009: *The challenge for Africa*. Pantheon Books: New York.

Paulsen, Veronika, Thorshaug, Kristin og Berg, Berit 2014: *Møter mellom innvandrere og barnevernet: Kunnskapsstatus, Mangfold og Inkludering/NTNU Samfunnsforskning, Trondheim*.

Poulin, John, 2000: *Collaborative Social Work: Strengths-Based Generalist Practice*, Cengage Learning.

Putnam, Robert, 2000: *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*, New York: Simon and Schuster.

Snow, Luther K. 2014: *The power of asset mapping: how your congregation can act on its gifts*, Plymouth: Rowman and Littlefield.

Waltzer, L. 2014: "Negotiating Identity: How religion Matters After All for Migrants and Refugees in Luxembourg." In: Maria Caterina La Barbera (ed.), *Identity and Migration in Europe: Multidisciplinary Perspectives*, International Perspectives on Migration Vol. 13 2015, Madrid: Centre for Political and Constitutional Studies/Springer Switzerland, 209–225.

WCC 2012: *Theological Perspectives on Diakonia in 21st Century*. From the Conference jointly organized by Justice and Diakonia, Just and Inclusive Communities, and Mission and Evangelism programmes of the World Council of Churches in Colombo, Sri Lanka, June 2–6, 2012 (<http://www.oikoumene.org/en/resources/documents/wcc-programmes/unity-mission-evangelism-and-spirituality/just-and-inclusive-communities/theological-perspectives-on-diakonia-in-21st-century>, lastet ned 30.4.2017).

Woolcock, Michael, 1998: "Social Capital and Economic Development: Toward a Theoretical Synthesis and Policy Framework", *Theory and Society* 27(2): 151–208.

Noter

- 1 Haus 2016. http://www.sik.no/uploads/sik_rapport_useyourtalents_002.pdf (sist sett 10.3.2017).
- 2 Dette bidraget viderefører en populærvitenskapelig artikkel som presenterer UYT-prosjektet i et diakonivitenskapelig perspektiv, og som publiseres i anledning Det norske Misjonsselskaps jubileumsmarkering sommeren 2017.
- 3 Madagaskar, Etiopia, Zimbabwe og Kenya. Flere kirker i forskjellige, i hovedsak afrikanske, land er i ferd med å ta i bruk metoden.
- 4 Sml. NOU 2017:2: *Integrasjon og tillit. Langsiktige konsekvenser av høy innvandring*.
- 5 I dette bidraget anvendes betegnelsene "det globale Sør" og "det globale Nord" i stedet for å anvende tidligere terminologi som kun refererer til fattigdom og rikdom som grunnlag for å definere land som utviklede og mindre utviklede land. Siden rikdom og utvikling ikke nødvendigvis er sammenfallende, og begrepet utviklingsland kan ha en stigmatiserende effekt, foretrekker man i dag begrepet "det globale Sør" i omtalen av det som tidligere ble betegnet som utviklingsland.
- 6 Se for eksempel *Theological Perspectives on Diakonia in*

- 21st Century*: "It attempted to re-imagine diakonia from the vantage point of those who are, in many cases, traditionally considered as recipients or objects of churches' diakonia – the vulnerable and marginalized communities. Besides the theological reasons, this option was taken to search for more people-based and less resource-intensive forms of diakonia, arising out of their aspirations, and in doing so to ensure their agency in redefining diakonia in today's world. It was also to suggest a possible shift from patronizing interventions to catalytic accompaniment."
- 7 <https://www.welt.de/politik/deutschland/article146059734/Fluechtlingskrise-fuehrt-Kirche-aus-der-Krise.html> (sist sett 24.3.2017).
- 8 Ahrens, Petra Angela 2016: *Skepsis oder Zuversicht? Erwartungen der Bevölkerung zur Aufnahme von Flüchtlingen zwischen November 2015 und August 2016*. Sozialwissenschaftliches Institut der EKD 2016, Hannover (<http://www.ekd.de/themen/fluechtlinge/index.html>, (sist sett 24.3.2017).
- 9 <http://www.kirken.tinn.no/Artikler/Nyheter/ArticleId/6062/Frivillighetsfest-1;> <http://www.drammen.kirken.no/1276/504/803-62689.html> (sist sett 28.3.2017).